

A Világháború képes krónikája

József Ferdinánd kir. herceg
és legkisebb katonája

33. füzet, 1915. május 23.

Ára 24 fillér

A Világháború Képes Krónikája rendkívüli kedvezményei.

T. előfizetőink és olvasóink az alább ismertetett két könyvcsoportból csupán a feltüntetett bekötési díj ellenében, tehát úgyszólván **ingyen** kapják meg a nekik tetsző műveket, a következő módzatok mellett:

Aki *félévre* 6. – koronával fizet elő Krónikánkra, az a két csoportból *félévenként egy-egy kötetet választhat.*

Aki *negyedévre* 3. – koronával fizet elő Krónikánkra, az negyedévenként az egyik csoportból *egy kötetet választhat.*

Akik *füzetenként* vásárolják a Krónikát, szintén részesülnek kedvezményeinkben, *negyedévenként egyszer egy kötetet választhatnak* az egyik vagy másik csoportból, ha a Krónikánk minden füzetéhez mellékelte *kedvezmény-szelvényekből* négy egymás után következő számot beküldenek.

A kiválasztott kedvezményeket a pénz előzetes beküldése ellenében szállítja a kiadóhivatal, de megrendelhető: azok minden könyvkereskedőnél, árusnál, trafikban.

Mindenki ott szeresheti meg a kedvezményeket, a honnan a krónikát kapja.
Budapesten a kedvezmény díján felül kötetenkint 40 fillér, vidéken kötetenkint 72 fillér fizetendő szállítási és csomagolási díj fejében.

1. csoport. VILÁGHÍRŰ UTAZÁSOK KÖNYVTÁRA.

RÁTH MÓR-FÉLE KIADÁSOK DÍSZKÖTÉSBE.

1. **Jephson: Emin Pasa és a lázadás Aequatorában.** Gazdagon illusztrált mű, 1 kötet. 14 kor. 80 fill. *bolti ár helyett* ráfizetés 2 kor.

A világirodalom egyik legkiválóbb utazási munkája, melyben a szerző, aki a Stanley-féle világhírű expedícióban résztvett, csodás kalandjait és viszontagságos utazásait írja le, rendkívül sok pompás kép kíséretében.

- 2—3. **Hübner Sándor gróf: A britt birodalmon keresztül.** Két kötet számos képpel és térképpel. 20 kor. *bolti ár helyett kötetenkint* ráfizetés 2 kor. 50 fill.

Hübner Sándor gróf, az egykori követ és miniszter, kedves, könnyed mesélő, aki mindazt, amit mély tudással és alaposággal megfigyelt, vonzóan és elejétől végig érdekesen adja elő. Anglia és gyarmatai manapság mindenkit érdekelnek és ebben a műben mindent megtalálni, ami azokról tudnivaló.

- 4—5. **Höhnél Lajos: A Rudolf és Stefánia tavakhoz.** Teleky Sámuel gróf felfedező útja Kelet-Afrikában. Két kötet,

179 képpel és színnyomatú térképpel. 29 kor. *bolti ár helyett kötetenkint* ráfizetés 3 kor.

E mű érdekfeszítően tárja fel Teleky Sámuel gróf felfedező útjának történetét és olyan népekkel ismeret meg, melyek mindeddig minden idegen befolyástól érintetlenül, senkitől sem sejtett életet éltek.

- 6—7. **Gróf Benyovszky Móricz emlékiratai és útleírásai.** Fordította Jókai Mór. Két kötet. 19 kor. 20 fill. *bolti ár helyett* ráfizetés kötetenkint 2 kor.

- 8—9. **Gróf Benyovszky Móricz élettörténete.** Irta Jókai Mór. Két kötet, illusztrálva. 18 kor. *bolti ár helyett* ráfizetés kötetenkint 2 kor.

Gróf Benyovszky Móricz mozgalmas életében érdekes kalandokon ment át, melyeket életteljes közvetlenséggel örökített meg. Már maga az, hogy Jókai Mór érdemesnek találta, hogy Benyovszky iratait közreadja és élettörténetét megírja, a mű kiváló értéket bizonyítja. A mi itt Szibériáról el van mondva, az ma, a világháború eseményei közepett aktuálisabb, mint valaha.

2. csoport. MIKSZÁTH-MŰVEK.

LÉGRÁDY-FÉLE KIADÁSOK DÍSZKÖTÉSBE.

10. **Besztercze ostroma.** Illusztrált díszkiadás, 13 kor. *bolti ár helyett* ráfizetés 3 kor. 20 fill.

11. **Kisértet Lublón és egyéb elbeszélések.** Illusztrált díszkiadás, Mühlbeck, Neogrády és Jankó rajzaival. 13 kor. *bolti ár helyett* ráfizetés 3 kor. 20 fill.

12. **Szent Péter esernyője.** Illusztrált díszkiadás, Neogrády rajzaival, 13 kor. *bolti ár helyett* ráfizetés 3 kor. 20 fill.

13. **Az új Zrinyiász.** Társadalmi és politikai satirikus rajz. Díszkiadás. (Nem illusztrált.) 12 kor. *bolti ár helyett* ráfizetés 1 kor. 50 fill.

Mindkét csoportban foglalt művek egytől-egyig alkalmasak születésnap, névnap, hőrmánapi, karácsonyi, újévi és minden más ünnepi ajándék céljára.

BEKÖTÉSI TÁBLA

a Krónika I. és II. kötetéhez — díszes és tartós kivitelben — rendelhető minden könyvkereskedésben, árusnál, trafikban, valamint a kiadóhivatalban. Egy-egy tábla ára 1. — korona, melyhez kézbesítésért helyben 20, vidéken 35 fillér csatolandó.

3
száma
kedvez-
mény-
szelvény.

Ha füzetenként veszi a Világháború Képes Krónikáját és négy ilyen szelvényt beküld, kiválaszthat egyet kedvezményeink közül, melyeket a borítékra hirdetünk és az ott feltüntetett módokat mellett szállítunk.

Világháború Képes Krónikája

SZERKESZTŐ SÚLE ANTAL
RÉVRI-KIADÁS TELEFON 56-27

HETENKINT EGY FÜZET
ELŐFIZETÉSI ÁR 1/4 ÉVRE 3 K, 1/2 ÉVRE 6 K

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIRDÓ
BUDAPEST VIII. ÜLLŐI-ÚT 18.

KÉPEK AZ ARGONNEI HARCTÉRRŐL.

(Egyesült fényképirodák, Amsterdam.)

Figyelőhely egy erdő szélén.

A világháború legrémségesebb jelenetei közül valók azok a harcok, amelyek heteken és hónapokon át dúltak az Argonne-i erdőkben, ahol a franciák hősiességgel védelmeztek minden talpalatnyi földet. Halál leselkedett minden bokorból, pusztító tűz áradt minden fa koronájáról a vitéz német katonákra. Minden bokrot, minden fát külön kellett meghódítani, de — meghódították. Ha majd eljön a béke s megéneklik a nagy háborút, bizonyára az Argonne-i erdőkről fognak szólni a legmegeztőbb francia és német balladák.

Előrsők támadásra indulnak.

Német őrjárat rohama.

Egy kis járőr az ellenségre lő és figyelő mozdulatait.

Tűzelés a közeledő ellenségre.

Dragonyos őrjárat.

Dragonyosok beássák magukat.

A francia front. Egy gépfegyverosztály tüzel az ellenségre.

Francia előőrs sátor alatt.

Tisztek figyelik az ágyúk tűzhatását és észleleteiket telefonon közlik a vezérkarral.

Felderítő járőr ellenségre bukkan.

SABÁCTÓL VALJEVOIG.

Sabác elfoglalásával kezdődött meg szerbiai győzelmes offenzívánk leg-eredményesebb szaka. Saját országuk földjén, ahol ellenséges volt velünk szemben a nép, a föld, úzte-verte hősi seregünk a makacs és szívós ellen-séget, amely kétségbeesett elszántsággal védte otthonát. Ezen a földön, ahol előre jól elkészített lövészárkok, megerősített pozíciók védték a szerb sereget, ahol ágyúik be voltak löve, verte seregünk a már demoralizált szerb had-erőt és hódította meg lépésről-lépésre az ellenséges földet, amelynek minden rögét védték és ahol a véres előnyomulásnál szinte minden méternyi előre-törést harccal kellett kiküzdeni.

Seregeink félkörben szorították beljebb a szerbeket, mint körvadászatnál a hajtók gyűrűje az űzött vadat. Sabáctól dél és délkelet felé vonult egyik seregünk Valjevo irányában. Sabáctól Ljesnicáig tartotta az összeköttetést egy másik, elzárva a Drina-Száva szögén a most már kormányzásunk alatt evő Macsvát. Ljesnicától a Drina mentén Krupanjig és innen Ljubovijáig terjeszkedett harmadik vonalunk, amely ugyancsak Valjevo felé igyekezett. Sabáctól a Száva mentén tisztította a partot egy mellékcsapat és levágott Krupanjtól Uzice felé egy másik. Így félkörben előretörve akartuk meghódí-tani azt a háromszöget, amelynek csúcsai: Sabác, az alsó Drina és Valjevo voltak.

Kemény csaták jelezték ez utat Valjevoig, amely egyik fontos városa Szerbiának, egy ideig főhadiszállása, jelentős katonai pontja és másokik védelmi vonalának központja. Az első védelmi vonal Sabác—Ljesnica—Loznica—Zvornik volt. A második Valjevo—Lazarovac—Obrenovac, a har-madik Arangyelovac—Belgrád.

Közvetlenül Sabác hősi megvétele után vitéz csapataink nagy erővel vetették magukat a Sabáctól délre fekvő betonsáncokra. A szerbek vad futásban menekültek az ország belseje felé. Bevehetetlennek hitt, erős fede-zékeiket pozdorjává rombolták nehéz űtegeink, gyalogságunk pedig egyáltalában nem tékozolt sok golyót: *rohamot roham után intézett a szerb had-állások ellen s hatodikáról hetedikére virradó reggel elfoglalták seregeink Pricsinovicsit, amelyet pedig szintén erősen tartották a szerbek. Elfoglalták csapataink a Kubacka-patakot, a túlsó partról is elkergették a szerbeket s azután a jobbra és balra elterülő erdőket tisztították meg az ellenségtől.* Állandó tűzérési harc közben érték el a Horenovac felé vezető utat.

Hetedikén reggel Misar felé kezdődött meg a harc, amely most már sokkal gyorsabb lefolyású, mert a szerbek itt már kevesebb kész lövőárral rendelkeztek.

Pricinoviczi elfoglalása után a vert seregek a Száva második mellékvédelmi vonalára, a *Dumacsafolyó túlsó partjára vonultak vissza*. A Dumacsafolyó túlsó partján kezdődnek a szerb planinák, itt gyülekezik most a szerb sereg, amelynek ez volt az *utolsó védelmi pontja Valjevo előtt*.

Ugyanekkor Boszniában operáló seregeink az *egész Drina mentén átlépték a határt* s mindenütt visszavetették a szerbeket.

Kisebb hegyi harcok voltak a tresjenevicai planinán, a platórendszerű magaslatokat azonban a szerbek nem tudták tartani és nehéz tüzér-ségünk lövedékei elől hátrálni voltak kénytelenek.

Akcióink tehát halad előre kitűnő tervszerűséggel és emberfeletti hősiességgel. A következő napon Sabáctól délre és délkeletre operáló seregünk egyrészt a jól elsáncolt szerb erőket Cer Planinánál, másrészt nyugat felé a szávaparti Misarnál a déli, Ijesnica-krupanji seregünk pedig e vonalon veri meg. Egy november 7-iki hivatalos jelentés e harcokról így számolt be:

A faágakból készült torlaszok és sodronyakadályok mögött elsáncolt szerbek ellen a Cer Planinán és a Sabáctól délre fekvő területen intézett támadásaink lassanként előrehaladnak. Tegnap a harcászatiilag fontos Misari-magaslatokat hatalmunkba kerítettük és itt 200 embert

Csapataink fáradtságos előnyomulása a rossz szerbiai úton.

foglyul ejtettünk. Ezzel a hadművelettel összhangban tegnap Krupanjnál is megkezdttük a támadást az igen jól megválasztott és megerősített ellenséges hadállások ellen. Csodálatraméltó hősiességgel küzdő csapataink már tegnap *a szerb sáncok egész sorát rohammal bevették és ez alkalommal körülbelül 1500 szerbet fogtunk el, 4 ágyút és 6 géppuskát zsákmányoltak.*

A krupanji harcok közt a legvéresebbek egyike az volt, amellyel a *kulistei* magaslatokat vívtuk meg. Ezt az ütközetet egy honvédtüzérfőhadnagy, aki résztvett a kulistei magaslatok megostromlásában, a következőképpen adta elő:

Örökké felejthetlen lesz előttem a november 6-iki kulistei nagy csata.

November 3-ikán parancsot kaptunk, hogy kezdjük meg a hadműveleteket. *Három napon keresztül, éjjel-nappal álltuk a szerbek legerősebb ostromát. Szakadatlanul szóltak nehéz mozsaraink és gyilkos ostromágyúink. A szerb ágyúk is szünetlenül lövelték felénk gránátjaikat és shrapnelljeiket.*

Három napig egy másodpercnyi szünet nem volt. Rémesen bőmböltek az ágyúk, s dörgésüket sokszorosan adta vissza a meredek hegyfalakról átverődő visszhang.

A szerbek három napi ellenostroma teljes vereséggel végződött és mi a kifárasztott és óriási veszteségekkel visszavonuló ellenséget üldöztük.

Tarackjaink a kulistei sziklafedezékeket pusztították és a Crni-vrhről szabad szemmel is lehetett látni, mint válnak le a nehéz sziklatömbök és gurulnak le hangos robajjal a mélységbe. Minden ágyúnk bőmbölt, fűlsiketítőbb lármát még sohasem hallottam. Egy éjszaka tartott a pusztító tüzelés és reggelre egetverő robaj reszkettette

Szerb tüzérség felvonulása.

meg a levegőt, sikerült hős árkászainknak a kulistei magaslat jó részét nagymennyiségű ekrazittal felrobbantani.

A robbanás nyomán a légnyomás oly nagy volt, hogy mindannyian földrevágódunk és pár percig senkisé tudta, mi történt. A felhőkig felnyúló füst minden tájékozódást lehetlenné tett. Az ágyúk is elcsendesültek. Hideg verejték ült ki mindenki homlokán. Pár perc múlva elszórt a füstfelhő és tisztán láttuk, hogy a hegy jórésze vált le és sziklatömbök gurulnak a mélységbe.

Tüzérségünk kihasználva a kitűnő helyzetet, újból megkezdte a tüzelést, gyalog-ságunk pedig előretört és a már szinte csak gépies öntudatlansággal védekező ellenséget háromszoros hősi szuronyroham után a kulistei sziklabarlangokból teljesen kiverték. Az ellenség futva menekült a kostajniki hegyekbe.

A kulistei hegyoldalon szerb holttestek garmadával heverték és mi a szerbek veszteségeit 2000 halottra és 3—4000 sebesültra becsüljük.

Mindennap újabb esemény, minden nap újabb győzelem. November nyolcadikán már teljesen birtokunkban volt a fontos lesnica-krupanj-ljubovijai vonal egész kiterjedésében. Háromnapos harc után teljes volt a siker. Mint egy hivatalos jelentés közölte, az ellenség itt a Sturm Pál tábornok vezetése alatt álló harmadik szerb hadseregből s a Bojovic Petar tábornok vezetése alatt álló első hadseregből, összesen hat hadosztályból (120.000 emberből) állott. Ez a két hadsereg vitéziül védett állásainak elvesztése után Valjevo irányában visszavonult. Győzelmes hadtesteink nyolcadikán elérték a Losnica felett keletről uralkodó magaslatokat és a Sokolska Planina legmagasabb hegyhátát Krupanjtól délkeletre.

Ez az ütközet most már eldöntötte a háború e szakának sorsát. A szerbek ez első védelmi vonalukból az egész fronton ki vannak verve, most már második védővonalukig kell visszavonulniok: a valjevo-lazarovac-obrenovaci vonalra.

Ezt azonban nem teszik ellenállás nélkül. Odáig még küzdelmes és véres az út. A visszavonulást már elhatározták, de a második vonal általános, nagy ütközetéig védenek minden röögöt, hogy kifárasszanak bennünket és minél jobban megerősíthessék addig a valjevoi vonalat.

De hasztalan volt már ez az elszánt küzdelem. A sabác—ljesnicai vonal hegyeinek lábán az elkeseredett harcok a következő napon is éjszakáig folytak, miközben csapataink az ellenségnek egyes erősen elsáncolt hadállásait rohammal bevették. A Cer Planinától délre győzelmes csapataink az előző napon elfoglalt területről a loznica—krupanj—ljubovijai vonaltól keletre továbbra előnyomultak. Itt is szivós harcok fejlődtek ki az ellenség utóvédjeivel, amelyeket rövid időn belül mind visszavertek.

E diadalmas harcokról november tizenegyedikén a déli hadvezetőség a következő jelentést adta ki:

November 10-én a reggeli órákban a Misari-magaslatokat Sabác-tól délre négy nap, veszteséggel teljes harc után rohammal bevettük és ezáltal az ellenséges jobbszárnyat benyomtuk.

Sok szerb katonát elfogtunk. Az ellenségnek a Misar—Cer Planina közti erősen megerősített vonalat ki kellett ürítenie és vissza kellett vonulnia. Az erős ellenséges utóvédek előkészített hátulsó védállásokban újabb ellenállást fejtenek ki.

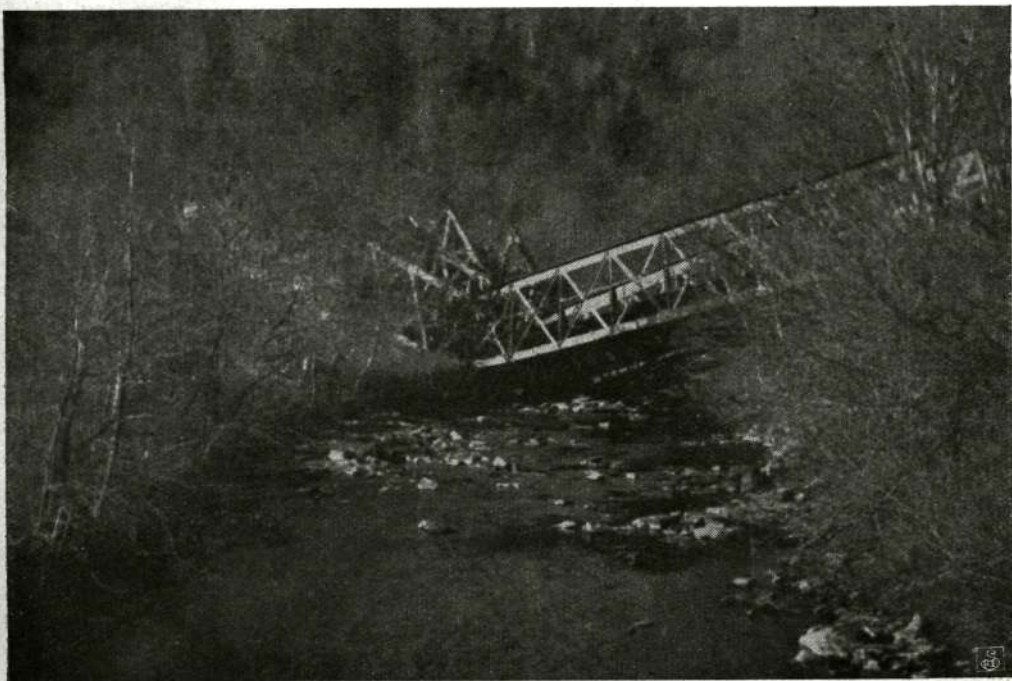
A loznica–krupanji vonaltól keletre való előnyomulásunk az ellenséges utóvédek heves ellenállása dacára állandóan folyik.

A Zavlekától keletre fekvő magaslatok már birtokunkban vannak.

A november 6-tól 10-ig tartott harcokban körülbelül 4300 szerbet fogtunk el, 16 géppuskát, 28 löveget, egy zászlót és több lőszerkocsit és igen sok lőszerz zsákmányoltunk.

Most már ismeretes, hogy a még mindig hősiiesen ellenálló szerb haderő nagyon megtört és három divíziójuk: a *Timok-, Morava- és Sumadiahadosztály harcképtelen.* Most már ellenállás csak az utóvédek defenzívája, hogy a futás lehetőleg rendben mehessen végbe. Csapataink az üldözést folytatva elérték az Osecinától keletre eső magaslatokat, Makucant és a Száva melletti Novoselo által képzett vonalat. *A szerbek teljes visszavonulásban voltak Koceljevo és Valjevo felé,* ahol pilotáink jelentése szerint sok ezer tréncjárművel zárták el a közlekedést,

Már csak napok kérdése, hogy Valjevo alatt megvívják a második vonalon a döntő ütközetet. Most már a szerb lapok publikálják, hogy *Valjevot kiürítette a hadvezetőség.* Mégirták a szerb lapok azt is, hogy az osztrák-magyar csapatok ostromtávolságra jutottak Valjevotól s hogy most következik a nagy összecsapás, melytől Szerbia sorsa függ. Szűkszavú jelentésekben beszámoltak immár letagadhatatlan győzelmeinkről s kétségbeesetten várták az eljövendő eseményeket.

Szerbek által visszavonulásuk után felrobbantott híd.

Valjevo elfoglalása.

Győzelmeink eredménye nem lehetett más, mint hogy elfoglaljuk a Kolubara folyóig terjedő területet, amelynek szíve a folyó innenső partján Valjevo, két fontos pontja pedig a folyó tulsó partján a Száva torkolatánál Obrenovac és középen Lazarovac.

November 14-én hadaink már Valjevo alatt állnak. Előnyomulásunk azonban Valjevotól északnyugatra erős ellenállásra talált. Az esőtől és hótól feneketlené vált talaj is megnehezíti tűzérésünk továbbhaladását. Mindazonáltal összes hadoszlopaink előrejutottak, több fontos hadállást elfoglaltak és elérték a szávamenti *Skelától* s *Koceljevotól* délre eső területig és innen tovább a Drináig terjedő vonalig.

Ezekben a harcokban a Körös, Maros és Lajta monitorok is igen eredményesen vettek részt. Az ellenség oldalába irányított tüzeléssel támogatták csapatainknak a Száva mentén való győzelmes előnyomulását.

Egyik seregünk ekkor tehát már alig néhány kilométernyire jutott Valjevohoz, másik seregünk pedig Obrenovactól délre, a Kolubara folyóhoz szintén már csak néhány kilométernyire áll. Déli haderőnk zöme már a Podgorina Planinán is túl van és Osecina már jelzett elfoglalása után a Dragiljevca-hegynél a Jadar folyó mentén kettéágazó országút mindkét irányában üldözi a menekülő szerb csapatokat.

Ennek a seregnek az egyik csapatteste megszállta Kamenicát, amely tizenkét kilométerre van Valjevotól, azonban a várost egészen üresen találta.

Valjevoból is elmenekült, aki csak tehetette, az ország belsejébe. A *katona-ság* már régebben kiűritette Valjevot és részben délre, részben keletre vonult vissza.

Valjevo alatt még nagy ütközetből tartottunk, de a szerb, hadsereg — amelynek egyes ezredeiben a folytonos vereség lázadást szított, — nem merte,

nem tudta felvenni a harcot. Rövid küzdelem után volt kénytelen feladni Valjevot és ugyane napon e vonal felső pontját: Obrenovacot.

A valjevói támadás november 15-én délelőtt tizenegy órakor kezdődött. A harc rövid volt. Az ellenségnek nem volt ideje, hogy a Valjevonál évek óta előkészített, megerősített állásaiban újabb komoly ellenállásra gyülekezzenek, sőt még ágyúikat s készleteiket sem tudták biztonságba helyezni. Így Valjevo előtt csa-

Összelőtt híd a Kolubarán.

pataink már csak az ellenséges utóvédekkel ütköztek meg s ezeket rövid ellenállás után megverték. Délután öt órakor már megtörtént Valjevo megszállása.

Seregeink öt csoportban, karéjban nyomultak a város felé. Ezek közül az a rész, amely keleti irányban haladt, iszonyú erővel vetette magát a várost védő függőleges vonalra és ott egyszerűen áttörte a szerb védelmet. Ezen a nyíláson át rohant be Valjevóba. A kettérepesztett szerb sereg alsó része dél felé futott, felső része keletnek hátrált, hogy a felülről egyre közeledő többi csapatunk alól kibujva, eljuthasson a Kolubara folyóig. Itt híd várta őket. Ezen a hídon akartak — előre megállapított terv szerint — áthúzódní, hogy aztán felrobbantsák azt maguk mögött. Ez a seregrész azonban, amelyet Sturm Pál tábornok vezényelt, szerencsétlenül járt.

Egy ezredünk, anélkül hogy Sturm észrevette volna, a menekülő szerb sereggel az erdőn keresztül valóságos versenyt futott és előbb ért a Kolubara közelébe. Ott megfordult és 4000 puskával hátra kapta Sturm tábornok seregét.

Itt történt a katasztrófa. A szerbek a két tűz között a folyónak szorultak, de nem ott, ahol a híd volt. Ami nem emberlábon szaladt, az a parton maradt. Ágyú, szekér, lőszer, mind. Azokat, akik a part mentén akartak menekülni, elfogták. A folyó magával vitte a vízbe a vert sereg egy részét. A többi a mi két üldöző csapatunk tüzeben bukdácsolva szóródott szét.

Csendőrségünk bevonulása Valjevóba.

Sturm tábornok serege a Kolubara folyónál tönkrement.

Eközben ujjongó katonáink más csapatai végigmentek a városon. *A szerb lányok virágot szórtak a bakák elé. A virágésőben azonban az ablakokból néhány kézi bomba is hullott.*

Valjevo megszállása nagymértékben megkönnyítette a további előnyomulást. Ó-Szerbiának ez egyik legnagyobb városa s igen fontos közlekedési csomópont. Végső állomása a vasútnak Obrenovac, Belgrád és Kragujevac felé s nyolc országút torkollik bele. Azonkívül mint a Kolubara-völgy torka a hegyek közül útat nyitott számunkra a sikabb vidék felé.

A valjevoi csata után, mely olyan gyors és minden várakozást felülmuló eredménnyel járt, csapataink kétnapi pihenőt kaptak.

A szerbek is teljesen tisztában voltak helyzetükkel s egy nisi jelentés beismerte, hogy *a valjevoi ütközetben az osztrák-magyar hadsereg fogságába került négy teljes szerb ezred, háromezer különböző ezredekől való katona, hatvan különböző ezredekbe tartozó tiszt.* Seregeink ezenkívül huszonnégy gépfegyvert, tizennyolc ágyút és számos zászlót zsákmányoltak.

Valjevo bevételének híre nagy lelkesedést keltett nálunk is, meg a szövetséges német birodalomban is. Királyunk egy parancsában a legnagyobb megelégedéssel emlékezett meg «áldozatkész, mindvégig kitartó és hősie bator-ságu» csapatainkról, Potiorek tábornagynak pedig a hadi ékítménnyel díszített elsőosztályú katonái érdemkeresztet adományozta.

Nagy tábori konyha Valjevóban.

Obrenovac elfoglalása.

Csapataink tizenötödikén délután hat órakor vonultak be Obrenovacba. amelyet délben a monitorok tüzének védelme alatt szuronyróhammal bevettek. Egész délelőtt szakadatlanul szóltak az ágyúk és monitorjaink, valamint a Mali Brgulén elállított tüzérségünk az Obrenovac előtt védekező szerb csapatokat menekülésszerű visszavonulásra kényszerítették, mire csapataink bevonultak Obrenovácba. Ágyútűzünk nagy károkat okozott. A templomot, — amelynek tornyából gépfegyverekkel lövöldöztek csapatainkra, — rommá lőtték. Csapataink megszállták a pályaudvart és *hatalmukba kerítették sok vasúti kocsit és mozdonyt, amelyeket a szerbek már nem szállíthattak el, mert az obrenovac—valjevoi vasútvonal több helyét más csapataink már előbb megszállották.*

Obrenovacból csapataink nyomban előrenyomultak és nehogy éjszakai meglepetésszerű támadásnak legyenek kitéve Obrenovacban levő katonáink, *még az éjjel megszállták a Szávának azt az erősen nyerges kidudorodó részét, amely a mi partunkkal szemben van.*

Obrenovac elfoglalásával eltűnt a Belgrádba vezető országút legjobban megerősített akadály.

Hihetetlen öröm és lelkesedés járta át katonáink lelkét. Azok a sokat nélkülözött, fáradt, nagyszerű hősök elfelejtették minden szenvedésüket, csak azt érezték, hogy győztek és megtörték a szerbeket.

Potiorek tábornok a következő parancsban köszönte meg az ötödik és hatodik hadsereg példátlan vitézségét:

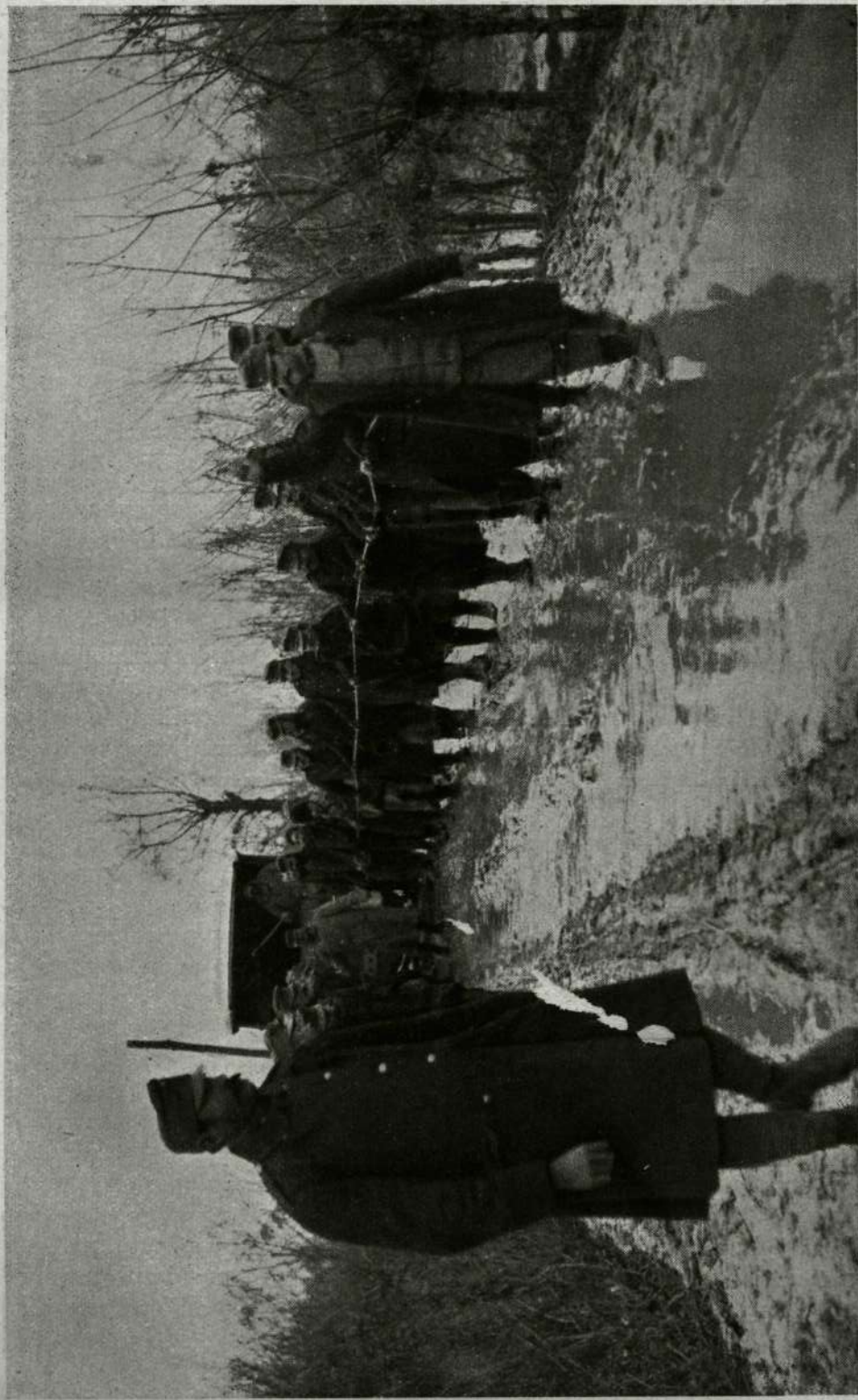
Katonák!

Kilencnapi heves harcok után, amelyeket konok, számra túlsúlyban levő, szinte leküzdhetetlenül megerősített pozíciókban védekező ellenféllel vívtunk meg kilencnapos menetelések után úttalan hegyvidékeken és feneketlen mocsarakon át, esőben, hóban, fagyban elérték az ötödik és hatodik hadsereg bátor csapatai a Kolubarát és menekülésre kényszerítették az ellenséget. *E harcokban 8000-nél több foglyot ejtettünk s 42 ágyút, 31 gépfegyvert és bőséges hadiszert zsákmányoltunk.*

A haza e teljesítménytől nem fogja megtagadni háláját és csodálatát. Kötelességemnek tudom, hogy az összes csapatok kiváló magatartását teljes mértékben elismerjem és a legfőbb szolgálat nevében *meleg köszönetet mondjak az ötödik és hatodik hadsereg minden tisztjének és katonájának.* Dacára a súlyos áldozatoknak és hatalmas erőfeszítések közepette elért sikereknek sem pihenhettünk még meg De az alárendelt csapatok kiválóan lelkes szelleme arról biztosít, hogy az elént állított feladatot diadalmasan meg fogjuk oldani legfőbb hadurunk megelégedésére, a hadsereg dücsőségére és a haza javára.

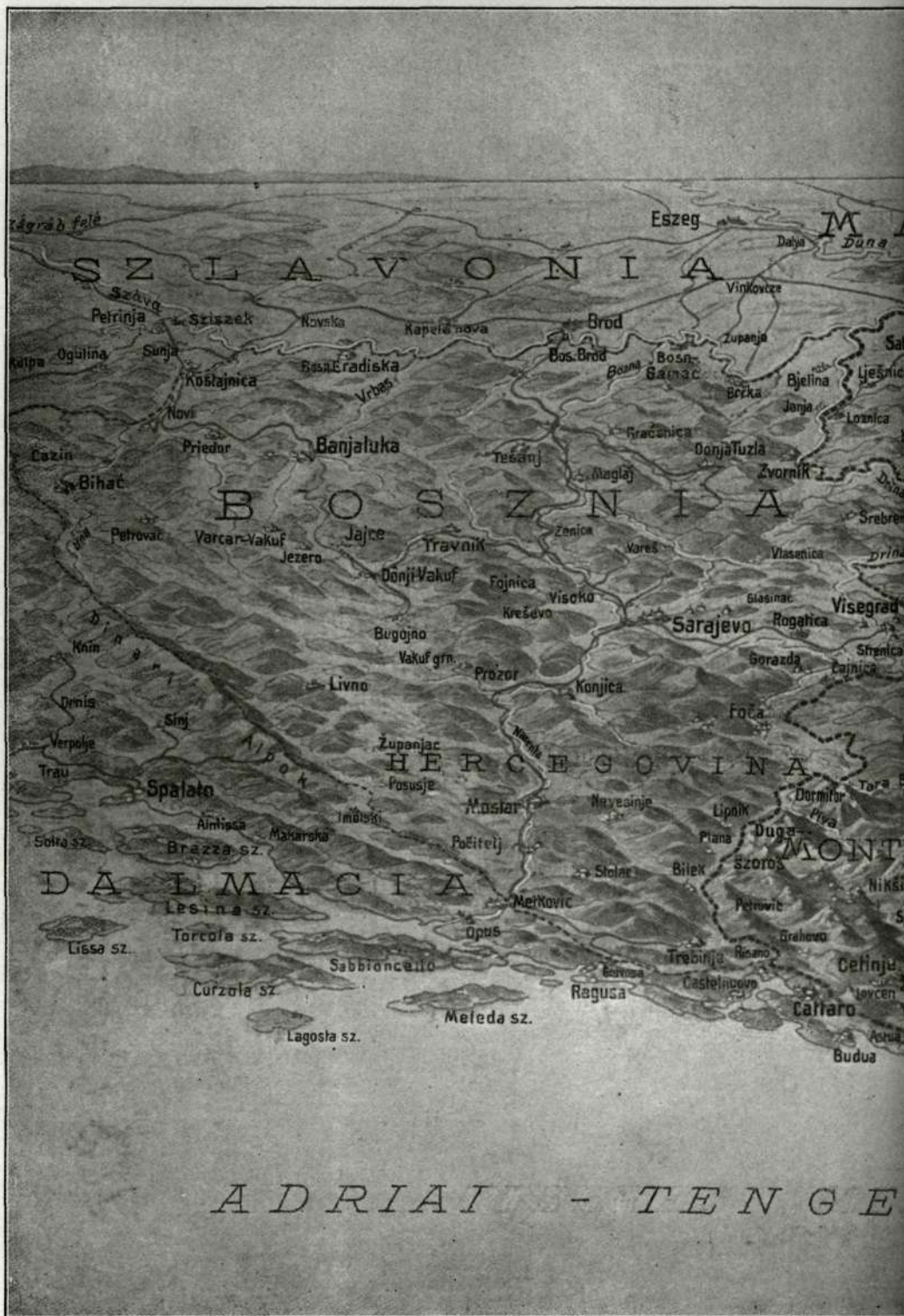
Átkelés a Kolubarán.

A kétnapi pihenő után tovább folyt a harc változatlan kedvvel és változatlan erővel. November 17-én csapataink kemény küzdelem után bevették az ellenséges hadállás kulcspontját: a Ijesnica—valjevoi út mentén levő Kamenica melletti magaslatokat s előrenyomultak a rogatica—valjevoi út

Elakadt automobil a crnabari úton. (Kilophot, Wien XIX.)

omborművű térképe.

legmagasabb pontjáig terjedő gerincevonalig. A további előnyomulást a felázott talaj s a vízáradások nagyban megnehezítették, mindamelltt a következő napon csapataink már a Kolubarát is jelentékeny erővel átlépték, közben pedig több ezer fogolyt ejtettek.

A szerbiai előnyomulás egyik legszebb részlete volt az a harc, amely Obrenovac elfoglalása után a Kolubarán történt átkelést megelőzte. Egy népfelkelő tiszt, aki résztvett a tizennyolc órán át egyfolytában vívott harcban, a következőket mondta el:

Színmagyar debreceni népfelkelő csapatunk kapta a parancsot, hogy Obrenovac fölött keljen át a Kolubarán. Vígán haladtak előre a katonák a szerb földön, amikor a Kolubara tulsó partjáról gyilkos tüzelés indult meg. A golyózápor azonban alig tett kárt a bátor csapatban, mert katonáink azonnal a földre lapultak és mesés gyorsasággal készült el a fedezék. Néhányan mindjárt ki is kémlelték, hogy a szerbek jól elkészített fedezékekből, bokrok és galyak mögül várták érkezésünket. Rövid tüzelés után segítséget kaptak a szerbek. Hat ágyú kezdte meg az erős tüzelést a mieink felé. Alig lőtték ki azonban első shrapnelljeiket, a Száván előlűntek a mi karcsú monitoraink és egészen az innenső parthoz simulva kezdték ontani lövedékeiket a szerb hadállás felé. Rövid idő alatt kétszáz lövést adtak le monitorok. *A szerbek hamarosan elhallgattak. Ágyúik teljesen harc-képtelenek lettek és a gyalogsági fedezékek mögül is csak elvétve esett egy-egy lövés.*

Mindazonáltal teljes tizennyolc óráig tartott, míg a szerbek ellenállását összetörtük. Öreg népfelkelőink valóban nagyszerű nyugalommal tartottak ki a veszedelmes helyzetben. Nemcsak folytonos és állhatatos tüzeléssel viszonozták a szerbek támadását, hanem *valamennyien rohamra akartak indulni az öt-hat méter széles folyón keresztül.* Alig tudták a tisztok visszatartani őket.

Pihenő katonák a kolubarai heves harc után. (Kilophot, Wien XIX.)

Amikor este megpihent a harc, újabb parancs jött: még azon az éjszakán meg kellett kísérelni az átkelést a Kolubarán, hogy az elővédül szolgáló csapat a még megmaradt szerbeket kiverje fedezékeikből. El kellett ugyanis hártani az esetleges meglepetés veszelmét és azt, hogy megzavarják az átkelést.

Mintegy kétszáz emberrel az éjszaka, azonban két dereglye, mindjárt az átkelés megkezdésekor úszó aknára került és a robbanás következtében süllyedni kezdett. A többi dereglyén levő legénység azonban segítségül sietett és *néhány ember kivételével, akik a robbanás folytán megsérültek, valamennyien megmenekültek.* Ekkor már a főcsapatok is odaérkeztek és még az éjjel átkeltek a folyón. Mire világosodni kezdett, tiszta volt a tulsó part a szerbektől és megkezdődött az előnyomulás az országúton.

Most már csak a futó hadsereget űzte és verte át diadalmas seregünk a Kolubarán. Román és bolgár értesülések szerint ekkor már százezer főre apadt le a szerb haderő és az is elvesztette önbizalmát, a folytonos futástól elernyedt, kitérített és ellenállásra alig képes.

Hogy az egész Kolubara-vonal birtokunkba jusson, még csak Lazarevac elfoglalása hiányzott.

November 25-én birtokunkba vettük a Maljen és Suvobor hóborította gerinceit. Végre november 25-én nagyszerű rohammal bevettük Lazarevacot amiről november 23-án a következő hivatalos jelentést adták ki:

Az ellenséges harcvonal centrumát a lazarevaci erős hadállást a 11, 73, 102. ezredek, amelyek harci lendületükről híresek, rohammal bevették. Ez alkalommal nyolc tisztet és ezerkétszáz főnyi legénységet

Katonáink bevonulása Lazarevacba. (Bálint János felvétele.)

fogtak el, három ágyút, négy löszerkocsit és három géppuskát zsákmányoltak. Ljig helységtől délre is sikerült a hasonló nevű folyótól keletre fekvő magaslatokat bevenni és ez alkalommal háromszáz szerbet foglyul ejteni.

E győzelmek betetőzéséül ezután *Uzice* elfoglalása következett, ami teljessé tette e terepszakaszon való diadalunkat. Itt ismét nagyszámú foglyot ejtettek csapataink, köztük Putnik vajda tizenhatéves unokáját is, akit — tekintettel fiatalkorára s a szerb hadvezérrel való rokonságára — különösen figyelmes bánásmódban részesítettek.

Nyugat-Szerbia meghódítása.

Most már a Kolubara mentén haladt előre offenzívánk. A szerbek a Ljig folyócska felé vonulnak vissza, amely Valjevohoz közel ömlik a Kolubarába. Nyilvánvaló, hogy most már harmadik védővonalunkhoz vonulnak vissza *Arangyelovac* felé, amelyet a Ljig folyócska is véd, mert ez az egyetlen vízi akadály Valjevo és Arangyelovac között. Itt akarják a szerbek feltartóztatni haderőnket, hogy ez idő alatt minél jobban megerősíthessék az utolsó vonalat, a kragujevacit és időt nyerve rendbehozhassák szétzilált, demoralizált, már fegyelmezetlen és akcióra alig képes, végleg elgyöngített hadseregüket.

Beteg szerb foglyok a valjevoi harcokból. (Révész és Biró felvétele.)

Ki akarják húzni az időt addig, amíg teljes zordságával beáll a tél és még mindig orosz s francia segítségekben reménykednek.

Naponként vannak csatározások és minden nap szaporodik nemcsak a szerb foglyok, de a szökevények száma is és míg ezelőtt alaptalanok voltak azok a hírek, amelyeket a szerb sereg zülöttségéről regéltek, addig most már megállapítható, hogy a szerb haderő erkölcsi alapjában is megrendült, a félelem és csüggedés lett urrá soraikban.

A hangulat a mi hadsoraikban leírhatatlanul lelkes, katonáink parancs nélkül támadnak és mennek előre, nem ismernek fáradságot és nem ismernek megállást. A szerb lakosság minden irányból délfelé menekül. Hiteles hírek szerint a szerbek kiűrtették Kragujevacot. Szerbia székhelyévé Úszkübt deklarálták, a kormány és az udvar már át is költözött az új fővárosba.

Péter király ugyanis dekrétumot bocsátott ki, amelylyel Úszkübt nyilváníttja Szerbia fővárosává. A pénzügyminiszterium s az állampénztár már átköltözködött Úszkübbe és a többi miniszterium a következő héten ment át.

Csapatainknak azonban ekkor még mindig rettenetes nehézségekkel kellett megküzdeniök. Az idő oly zordra fordult, amilyen évtizedek óta nem volt Szerbiában. Az állandó havazás járhatatlanná tette az utakat és borzalmas hegyi terepen kellett előretörni. A szerbek pedig itt tagadhatatlanul ügyesen dolgoztak. Lehetőleg elkerülték az összeütközéseket és kisebb csapatokra oszolva guerilla-harcokkal fárasztották lelkes, de már fáradni kezdő hadainkat.

Ekkor már azonban a miénk egész Nyugat-Szerbia s a lakosság Új-Szerbia felé menekül. A Ljig folyónál kerül az új vonalszakaszon először sor összeütközésre, amelyről november 29-én így számolt be a hivatalos jelentés:

Az ellenség a jelenlegi ütközet-arcvonalon kétségbeesett ellenállást fejt ki és egészen a szuronyrohamig kifejlődő heves ellentámadásokkal próbálja előnyomulásunkat feltartóztatni. A Kolubara keleti partján álló saját csapatok helyenkint ismét tért nyertek. A Valjevon keresztül és attól délre előnyomult hadoszlopok általában a Ljig folyótól keletre fekvő magaslatokig és azt a vonalat érték el, mely a Suvobor. magaslattól az Uzicetől keletre fekvő útháromszögig húzódik. Tegnap összesen két ezredparancsnokot, tizenkilenc tisztet és 1245 legénységet fogtunk el.

Most már nem kerülhetette el a szerb hadsereg, hogy a mieinkkel össze ne mérje kardját. Győzelmes hadseregünk minden képzeletet felülmúló fáradhatatlansággal, izmai végső megfeszítésével űzte a szétvert szerb csapatokat, amelyeknek végre is össze kellett szedniök magukat és felvenni az elkerülhetetlen harcot. Ez az első nagyobb összeütközés a valjevo-cacaki útvonal uralkodó pontján történt meg és hogy mily eredménnyel, azt legjobban a hónap utolsó napjaiban folytatott harcokról kiadott következő hivatalos jelentése jellemzi:

A Valjevo-Cacak útvonalnak szívósan védett Suvobor nevű legkimagaslóbb pontját heves harc után rohammal elfoglaltuk. Ez alkalom-

mal különösen kitüntette magát a 70-ik zászlóalj. Az utóbbi napokban ismét kitünt a 16-ik ezred és a 23-ik honvédezred. Tegnap összesen 1254 szerbet ejtettünk foglyul és 14 géppuskát zsákmányoltunk. Uzicén sok fegyvert és lőszert találtunk.

E győzelem csak előjátéka volt az utolsó, döntő győzelemnek e vonalszakaszon. Még egyszer sikerült az elkeseredett düh elszántságát verni a demoralizált szerb seregbe. Még egyszer rendbe lehetett szedni és arra uszítani, hogy a Kragujevacot védő vonal utolsó szakaszán kifejtse teljes elkeseredését, ellenállásra utolsó erejét. Ezért ez az összeütközés példátlanul véres és heves volt.

Ekkor már Valjevotól Lazarevac felé, keletre előnyomult csapataink arra kényszerítették a szerbet, hogy a Jasenica hegylánc nyugati részére vonuljon, ami *tíz kilométerre van már Arangyelovactól*. A Valjevotól délkeletre előrehaladó csapataink pedig túl a Suvobori magaslatokon uralják már egyrészt a Cacak, másrészt a Gornij-Milanovac felé vezető utakat.

Itt tehát iménti kudarcuk után még egyszer harcba szállnak és megverve eldőlt Nyugat-Szerbia sorsa. Most már egészen a mienk és a szerb sereg elűzetett második védővonaláról is. Ezzel a nagyszerű győzelmünkkel, — amely szerbiai offenzívánk egyik legjelentősebb diadala, — méltó befejezést nyer a szerb háború e szaka.

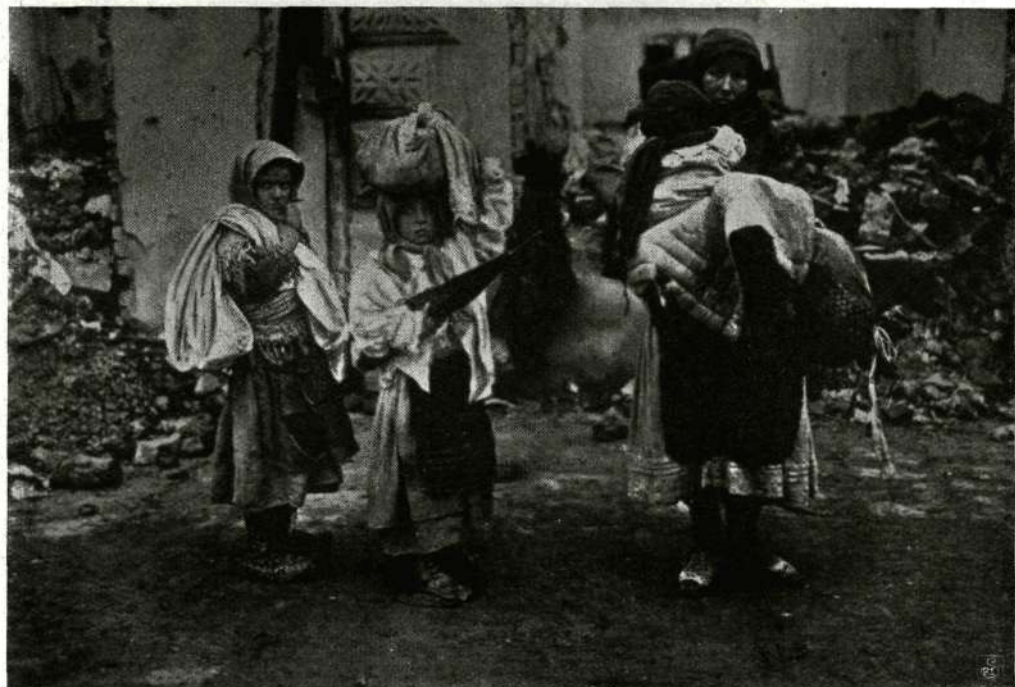

A szerb foglyokat Valjevoba kísérik katonáink.

E történelmi nevezetességű diadalról így számol be december 1-én a déli hadvezetőség:

A déli hadszíntéren a hadműveleteknek egy további szakasza nyert győzelmes befejezést. Az ellenség, amely végezetül összes haderejével a Kolubarától és Ljigtől keletre napokon át a legmakacsabb ellentámadást fejtette ki és ismét megkísérelte, hogy támadásba menjen át, az egész vonalon verességet szenvedett és visszavonulóban van. A szerbeket újból is érzékeny veszteség érte. Csapataink magán a konaticsei csataterén körülbelül nyolcszáz temetetlen holttestet találtak. A számos fogoly és az anyagokban való veszteség is az ellenség tetemes veszteségét jelenti, mivel a legutóbbi offenzíva óta, több mint 19,000 foglyot ejtettünk, 47 gépfegyvert, 46 löveget (ágyút) és számos egyéb hadianyagot zsákmányoltunk.

E diadalok emléke feledésbe sohasem merülhet, azt nem homályosíthatja el semmi sem. Ezekben a véres harcokban keresztülgázoltunk a bűnös nemzetén, fennen lobogtattuk diadalmas zászlónkat, amelyhez a magyar hősiességnek, kitartásnak, szívósságnak s haláltmegvető lelkesedésnek oly fényes tettei fűződnek, amelyekhez fogható ragyogó példa kevés van a hadtörténelemben.

Menekülő szegény szerb család.

AZ OROSZOK GALICIÁBAN ÉS BUKOVINÁBAN.

Vitéz hadseregeknek többnyire közös vonása, hogy a mily kemények, rettenthetetlenek az ellenséggel szemben, ép oly kiméletesek és lovagiasak az ellenséges föld polgári lakosságával való érintkezésben. A vitézség azonban tudvalevően nem az az erény, mely vezérlője volna a minden magasabb eszményi cél nélkül küzdő orosz hadseregnek s ez a hadsereg nem is tartja a tisztességével összeegyezhethetetlennek azt, hogy a hódított terület lakosságával kegyetlenkedjék, hogy falvakat és városokat dúljon fel, ártatlan embereket kivégezzen vagy elhurcoljon, raboljon s nőknek védtelen helyzetével visszaéljen. Az oroszok keletporoszországi vendégeskedésének emlékei örökké feledhetetlenek maradnak s az ott kiontott ártatlan embervér letörölhetetlen pecsétként piroslik a cári hadsereg hírnevén.

Túlzás volna azt állítani, hogy Galicia hódított részein és Bukovinában ép úgy kegyetlenkedtek az oroszok, mint Poroszországban. Raboltak, gyilkoltak, falvakat dúltak fel a monarchia területén is, azonban sokkal szörványosabban és nem a gyűlöletnek azzal a rendszeres és dühös kitörésével, mint a muszka-sújtotta német földön. Hogy úgy mondjuk, némi önmegettartóztatással éltek az oroszok Galiciában és Bukovinában, nem mintha itt emberségesebb szándék vezérelte volna őket, hanem tisztán nagyralátó politikájuk számításából. A háború kezdetétől fogva ugyanis az volt a meggyőződésük, hogy Galiciát és Bukovinát hozzá fogják csatolni az orosz birodalomhoz s ezért a két tartománynak túlnyomóan szláv lakosságához nem a hódító kegyetlen alakjában, hanem a *megszabadító* jóságos és lovagias pózában akartak közeledni. Az pedig már az ő sajtószerepükön beigazított eszükjárásában leli meg a magyarázatát, hogy helyenként akkor is rabolnak és gyilkolnak, mikor a jóság és lovagiasság erényében akarnak tündökölni.

E helyen a galíciai uralom berendezésének csupán első időszakáról szólunk és arról a rövid szereplésről, melynek Bukovina földje az első alkalommal a színhelye volt. Galicia szenvedéséről hivatalos megállapításaink is vannak, melyek elmondják, hogy mikor a mi hadseregünk előrenyomult Brezován át Tarnovba, szomorú és kietlen képével találkozott a pusztulásnak. Az úton valamennyi község elpusztult. *Dembica* községet fölégették az oroszok. A gyönyörű *Zavada*-kastélyt előbb kirabolták az orosz katonák, aztán petrolummal leöntve felgyújtották. Az úton valamennyi urasági lakás szomorú látványt nyújt. A legtöbbnek egyik-másik fala hiányzik, a bútorok

darabokra zúzva, a szobák leírhatatlanul beszennyezve. A drága képeket kés-
sel hasogatták szét az ázsiai hordák s még a kastélyok körüli kerteket is
tönkretették. Mintha egyedül azért jöttek volna, hogy ennek a vandál ren-
deltetésüknek megfeleljenek.

Valamennyi községben egyképpen jártak el. A lakókat az utcán átku-
tatták és mindenüket elrabolták, főképpen pedig a zsebórákra vadásztak a
kozákok s ettől a gyalázatos cselekedettől helyenkén egy-egy tiszt sem tar-
tózkodott. A kozákok kisebb csoportokban betörték a házakba és boltokba
s revolverrel kezükben elvittek mindent, ami elvihető volt. Főképpen
a római katolikus papokkal bántak el kegyetlenül.

Pojatovszky herceg kastélya Zavadán, melyet az oro-
szok kiraboltak és felgyújtottak. (Kilophot, Wien XIX.)

Egyik sarkalatos ren-
deltetése volt a hódító sereg-
nek s Bobrinszky grófnak,
hogy különösen Lembergben
keltsenek szimpátiát tapinta-
tos és kiméletes viselkedésük-
kel. A város kormányzójává
Sremetjev grófot nevezték ki
és a városi hatóságot egyelőre
meghagyták hivatalában, csu-
pán 16 előkelő polgárt vetet-
tek fogságba túsznak. Bob-
rinszky és *Sremetjev* hala-
déktalanul hozzáláttak, hogy
Gácsország fővárosát átgyúr-
ják oroszoknak. Elrendelték,
hogy az utcán csak oroszul,
vagy lengyelül szabad be-
szélni. Bezártak minden isko-
lát és felozlattak minden
egyesületet. Az orosz nyelv
gyors elterjesztésére rövid
tanfolyamokat rendeltek a
tanítók számára. A rubel ár-
folyamát 3 korona 30 fillér-
ben állapították meg, ami bi-
zonyára határos már a zsa-
rolással.

A városban halotti esend
uralkodik — írja egy lem-
bergi polgár — s a lakosság-
nak, főként a zsidóknak min-
den okuk megvan rá, hogy
csendben legyenek. Szeptem-

ber 23-ig nem is történt a városban semmi nevezetesebb. Az utcák kihaltak, a legtöbb bolt be volt zárva, néhány nap múlva a közönség kezdte megszokni az új rendet; ismét kinyitlak a boltok, a közönség kimerészkedett az utcára s újból megjelentek a lengyelnyelvű ujságok. Szeptember 27-én aztán lecsapott a mennykő. A kozákok váratlanul lövöldözni kezdtek, belőttek a házak ablakán és a sétálókra is rálőttek. *Az utcán 14 zsidót megöltek* és mintegy harminc embert megsebesítettek s az általános rémület közepette több lakást és boltot kiraboltak. A hirtelen jött pogromot azzal okolták meg, hogy egy zsidó rálőtt egy kozákra, ami azonban nem volt egyéb hazug ráfogásnál.

Am rabolt az orosz hatalom *hivatalosan* is. A híres Osszolin-ski-muzeumból Pétervárra vitték a legértékesebb képeket, elvittek pedig 1034 darab festményt, közöttük Rafael, Tintoretto, Giordano Luca, Matejko nem egy alkotását, továbbá 28 ezer darab rézmetszetet, 17 ezer érmet, 142 ezer könyvet, 5000 kéziratot és egyéb értékes történelmi dokumentumot.

A legalávalóbban azonban felekezeti dolgokban jártak el az oroszok. *Eulogius*, az orosz metropolita Lembergbe jött és szeptember 27-én orosz istentiszteletet tartott a görög-katolikus templomban, miközben az orosz vallást jelentette ki az *uralkodó* hitnek. Hogy pedig ezt akadálytalanul tehesse, *Szeptycti* görögkatolikus érseket elhurcolták Nisni-Novgorodba. Az orosz propaganda terjesztése különben is a legtűrelmetlenebb módon történt. A propaganda élén *Eulogius* metropolita áll, kit munkájában főként *Anas-*

Oroszoktól elpusztított udvarház romjai Storozynceben.

A HÁBORÚ VEZÉREI ÉS HŐSEI.

József Ferdinánd kir. herceg.

Hadvezéreink között egyike a legkiválóbbaknak, akinek nevét feljegyzí a történelem és emlékét babérral koszorúzza a késő utókor: József Ferdinánd Szalvátor főherceg. Nem azért lett hadvezér, — hadseregparancsnok, — mert az uralkodóház sarja, hanem mert elsőrangú katona, igazi vezér-talentum, akit egyedül ért a főhercegek közül az a szerencse, hogy a négy északi hadsereg egyikének parancsnokává lett.

A főherceg a Habsburgok toszkánai ágából származik. Ősei Toszkána uralkodó nagyhercegei voltak. 1859-ben, amikor ezek az olasz duodec fejedelemségek megszűntek, vesztette el nagyatyja, II. Lipót a toszkánai trónt, atyja Ferdinánd salzburgi és tiroli birtokaira vonult vissza, osztrák főherceg lett s feleségével Alice pármái nagyhercegnővel, az ugyancsak ekkor megszűnt pármái nagyhercegség uralkodójának lányával együtt gyermekeiket katonákká nevelték.

A legidősebb fiú József Ferdinánd Szalvátor, aki 1872-ben született, a két évvel fiatalabb Péter Ferdinánd Szalvátor és a legfiatalabb Henrik Ferdinánd Szalvátor katonákká lettek s hősei e nagyszerű világháborúnak. József Ferdinánd hadseregparancsnok, Péter Ferdinánd hadseregünk egyik legtöbb sikert aratott s legnépszerűbb hadtestparancsnoka, Henrik Ferdinánd pedig a hatos dragonyosok vitéz alezredese.

József Ferdinánd kir. hercegnek báró Teuffenbach tábornagy volt a katonai nevelője. A bécsújhelyi katonai akadémia elvégzése után hadnagy lett a tiroli császárvadászoknál, majd 1893-ban a 93. gyalogezredhez helyezték át, ahol a következő évben főhadnaggyá lépett elő. A hadi iskola sikeres elvégzése után, 1897-ben százados lett a 17. gyalogezredben. 1904-ben a 45. gyalogezred ezredese és tulajdonosa, 1908-ban őrnagy s az 5. linzi gyaloghadosztály parancsnoka s 1911-ben altábornagy s a 3. gyaloghadosztály parancsnoka Linzben s a háború kitörése után a 14. hadtest parancsnoka, majd hadseregparancsnok lett.

A főherceg élete javát Tirolban, Salzburgban és Felső-Ausztriában töltötte, e csapatoknál nevelődött elsőrangú katonává s így érthető is, hogy a tiroli, felső-ausztriai s salzburgi katonák olyan rajongással szeretik, mint a somogyi, veszprémi vagy pesti fiúk a mi József főhercegünket. Amellett

azonban nagy barátja a magyaroknak is és soha egy alkalmat se mulasztott el, hogy a magyar fiúkat, — főként kitűnő pozsonyi csapatait — meg ne dicsérje. A nyilvánosság előtt is a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a magyar katonák hősiességéről.

Katonai mestere Dankl volt. Alatta szolgált mint csapattiszt és mint hadosztályparancsnok, az ő hadtestében tűnt fel ritka taktikai tudásával s szervező erejével, az ő hadtestét vette át a háború kezdetén, amikor Dankl az első hadsereg parancsnoka lett.

Amikor a háború kezdetén galíciai balszárnyunk Dankl és Auffenberg vezérlete alatt feltartóztathatlan iramban előtört Oroszország belsejébe, Dankl a kraszniki győzelem után Lublinig és Auffenberg a Visztula balpartján Varsó irányában a Kamienna folyócskáig, ez utóbbi hadsereg legexponáltabb részein a legnehezebb feladatokat József Ferdinánd serege oldotta meg.

Igazi diadalát a zamosci hatnapos csatában szerezte. Augusztus 25-én kezdődött e példátlan hevességű ütközet, amikor az oroszok, hogy védekezzenek bekerítő operációnk ellen, rettenetes erővel vetették rá magukat Komarovnál Auffenberg seregére. Ekkor törtek elő hihetetlen gyorsasággal, mindent leküzdő, szívós és bátor rohammal Boroevics és József Ferdinánd főherceg. Oldalba fogták az ellenséget és úgy megverték az oroszot, hogy kénytelen volt megfutni. Boroevics és József Ferdinánd főherceg tehát nemcsak megmentették Auffenberg seregét, de meg is verték az oroszot, rengeteg foglyot ejtettek és kétszáz ágyút zsákmányoltak.

E nagy ütközetben az egész vilnai orosz sereg részt vett s Auffenberg cseh és osztrák csapatait Boroevics kassai hadteste s József Ferdinánd tiroli 14. és pozsonyi 5. hadteste mentette meg. Ugyancsak Boroevics és József Ferdinánd juttatták zsákutcába az oroszot a Hucva két oldalán.

Mínthogy azonban közben lefolyt a lembergi ütközet, Dankl és Auffenberg kénytelenek voltak visszavonulni. Ravaruskánál a visszavonulás biztosításának nehéz feladatát ismét József Ferdinánd és Boroevics oldották meg, amiért Brudermann visszavonulása után hadseregét Boroevicsre és az Auffenbergét József Ferdinándra bízlák.

Ezután következett a legnehezebb munka: feltartani az orosz koloszsust. E nehéz munkában derekasan kitűnt József Ferdinánd, akinek Krakótól északra való előtörése biztosította a németek lovitzai győzelmét s nagyszerű ellenállásának köszönhető, hogy Nyugat-Galiciában megingott a rettenetes túlerő, összeomlott az orosz offenzíva és birtokunkba került ismét limanovai győzelmünk után Neu-Szandec, Gribov és Gorlice.

Katonái rajonganak a rendkívül egyszerű, nyíltmodorú és demokratikus gondolkozású főhercegért, aki valóságos atyja, barátja katonáinak. A főherceg havasi gyopárt visel sapkája mellett s minden katonája odatűzte tiszteletből sapkájára a diadalmas gyopárt, ami hirdetője vezérük dicsőségének, népszerűségének.

A HÁBORÚ ÉS A TÁRSADALOM.

Béna hősök.

Múlt az idő. A magyar fiúk, kikben oly tüneményes lángot vetett apáik virtusa s kik felpántlikázva, oly lelkesen mentek el a nyáron a nemzeti lobogó alatt, megtaposták azóta Lengyelország dagadó sarát, megszenvedték a Kárpátok hóviharát s közülük sok ezer már csak kegyeletes és hálás emlékezésünkben él, sok ezer pedig teste épségét áldozta hazájáért.

A háború akkor is kegyetlen és áldozatokkal teljes, ha csupa legendás hős vívja is meg. Lassankint a mi kórházaink is megteltek és fájdalom, nem csupa olyan sebesülttel, akinek az orvos tudománya visszaadhatná egészségét és testének hibátlan épségét. Pedig orvosaink mindent elkövettek, hogy ismét ép emberré tegyék azt, kit a háború öldöklése lábáról leveret,

A Vörös-kereszt szeretetadomány-gyűjtő kocsit meglátogatja Hazai miniszter (balról álló)

de nem pusztított el. Hiszen hadikórházainkban legjelesebb sebészeink buzgólkodtak, nemes versenyre kelve és európai hírvű professzoraink olyan műtéteket hajtottak végre, melyek korábban teljességgel ismeretlenek voltak.

A legtöbb béna hősünk a kegyetlen kárpáti télnek az áldozata. Hónapokig táboroztak az öles hóban, rettentő hidegben s nem csoda, ha nagy tömegben kellett hazahozni azokat, kiknek elfagyott a keze-lába. Az csakhamar nyilvánvaló lett, hogy a sikeres gyógyításnak legfőbb kelléke a szerető gondosság és — a türelem. Menthetetlennek látszó katonák gyógyultak meg az óvatos és nagy időbe kerülő eljárás révén, mások pedig kisebb műtéttel megmentették veszedelemben lévő végtagjaikat.

Sokan súlyos szembetegséggel kerültek haza. Ezek egy része időleges vak-ságban szenvedett, amit a hómezőkön való huzamos tartózkodástól kapott, de nagy azoknak a szembajoknak a száma, melyek olyan sérülésektől származtak, hogy azok, bár a szemgolyót nem érintették, megrongálták a szemidegeket.

A közönség mély meghatottsággal fogadta, mikor az első béna hősök az utcán megjelentek. A nők sirva fakadtak, mikor meglátták az első, húszéves, virulóan egészséges fiút, mankójára támaszkodva — féllábbal. Csak lassan, egyenkint jöttek elő a kórházból, később azonban már csoportosabban, amint a számukra rendezett színházi előadásokra mentek. Kip... kop... kopogtak a mankók a kövezeten s e fájdalmas állapotukban is jókedvű fiúk mosolygva néztek szemébe az embernek. Úgy tetszett ilyenkor, mintha

A Vörös-kereszt megrakodott gyűjtőkocsii. (Alexy felvétele.)

mélyes fájdalomban megdermedt volna az utca élete. Az emberek megállottak, a nők, eszükbe jutván harctéren lévő kedveseik, könnyekre fakadtak.

A magyar társadalom szíve, mely pedig oly messzehallhatót dobbant a harcba hívó szóra, soha annyira nem nyílt ki, mint kinyílt azóta, hogy bénult hősök várnak a segedelmünkre.

A feladat nehezebb fele természetesen az államot terheli s bizonyos, hogy ezen a részen nem is lesz hiba. Törvény gondoskodik a rokkant katonák eltartásáról s lehetővé teszi, hogy munkát kapjanak azon a téren, amelyen dolgozni tudnak. A törvényes intézkedés azonban magában nem elégséges, hogy a jövő esztendőknél ezt a legnagyobb problémáját teljesen megoldja s ezért hárul a feladat egy része a magyar társadalomra.

Mivel a kórházakból először azok a szerencsétlen katonáink kerültek ki, akik szemük világát veszítették, — minthogy a további kórházi kezelés felesleges lett volna, — elsőbben is feljűk nyult ki a társadalom segítõ keze. Nyomban megalkották Budapesten a vak katonák foglalkoztató otthonát, hol csakhamar megtanították õket a világtalanok sajtyszerű írásának az olvasására. Azután csoportonként különféle iparágakra képezik ki õket és ma már nem egy van közöttük, ki a maga emberségébõl is megélhetne.

Tanítgatják, persze, iparra a többi csonka hõst is és e téren *Zichy Géza* grófnak van nagy érdeme, ki maga is félkezű lévén, hasznos útbaigazításokat adott és ad az õ kiképzésükre vonatkozólag.

Vak katonák szórakozása a vakok intézetében Budapesten. (Alexy felvétele.)

Nem pihennek tehát sem az állam, sem a társadalom tényezői, hogy köteles hálánkat lerójják béna hőseink iránt. Ami jótékonyági akció legutóbb megindult, az mind a rokkantak érdekében indult, a számos hangverseny, előadás, jelvényeladás; valamennyi közül azonban eddig a legtöbb eredménnyel a *füsttelen nap*, a *gyűjtőkocsi*-akció és a hadegészségügyi kiállítás járt.

A füsttelen napot május 1-én rendezte az Augusztia-alap, arra kérve az itthonlevőket, hogy ezen a napon senki se dohányozzék s amit ezzel megtakarít, azt adja a rokkant harcosok javára. A gyűjtőkocsi-akciót pedig a Vörös-kereszt egyesület rendezte, szeretetadományok nyújtására szólítván fel mindenkit. Felvirágozott kocsikkal járták be kerületenként Bndapestet s alig győzték elszállítani a sok mindenféle ajándékot, amivel a főváros lakossága megrakta a kocsikat.

A nép- és hadegészségügyi kiállítás április elején nyílt meg a parlament épületében *Ferenc Szalvátor* királyi kerceg, hadegészségügyi főfelügyelő védnökségével. A közönség nagy érdeklődéssel fogadta a kiállítást és oly szorgalmasan látogatta, hogy a jövedelem tetemes mértékben lesz szolgálatára a rokkantak ügyének.

Az akció, mit megszervezett, szegény fiaink érdekében indítottak, nagyszerű eredménnyel járt máris, de a nagyobbik része még hátra van. Azonban el fogja végezni ezt is a magyar társadalom, mely el van telve csodálattal, hálával és rajongó szeretettel a béna hősök iránt.

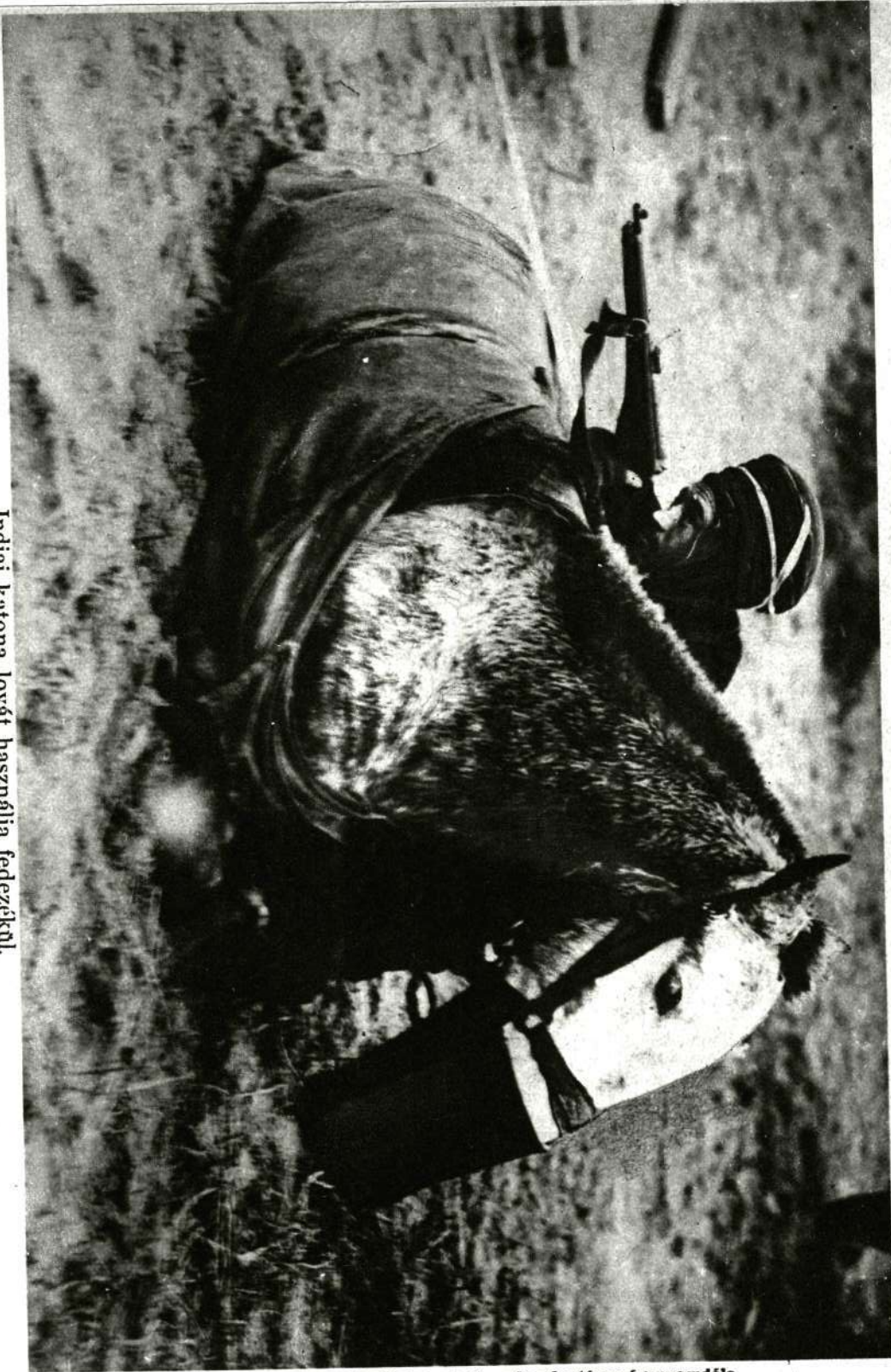
Vak katonákat kefekötésre tanítanak a vakok intézetében Budapesten. (Alexy felvétele.)

A HÁBORÚ FŐBB ESEMÉNYEI

1915 február 1-től április 30-ig.

(Ez a rövid áttekintés csak ideiglenes jellegű, minthogy vannak események, amelyeknek hiteles dátuma mostanáig még nem volt megállapítható.)

- Február 1.** Az «U. 21» német tengeralattjáró elsüllyesztett öt angol kereskedelmi gőzöst.
- Február 3.** A német tengerészeti vezérkar közli, hogy az Angolország és Írország körüli vizeket, beleértve az angol csatornát is, hadszíntérnek nyilvánítja.
- Február 6.** Bukovinában Kimpolungot visszafoglaltuk.
- Február 11.** A Mazuri-tavaknál újabb német győzelem.
- Február 12.** Kőrösmezőnél az oroszokat visszavertük s csapataink átkeltek a Jablonicai-hágón.
- Február 14.** Délkelet-Galiciában Nadvornát elfoglaltuk.
- Február 15.** A Mazuri-tavaknál az orosz csapatok megsemmisítő veresége. 50.000 foglyot, 40 ágyút és 6 gépfegyvert zsákmányoltak a németek.
- Bjelsk és Plock helységek elfoglalása.
- Február 16.** Csapataink elfoglalják Kolo-meát.
- Február 17.** Csernovicot csapataink megszállták.
- Február 19.** A Dardanellák bombázásánál három ellenséges hadihajó megsérült.
- Február 20.** Sztanislaw körül véres harcok.
- Február 21.** A kárpáti harcokban a február havában ejtett foglyok száma 64 tiszt, 40.806 főnyi legénység.
- Február 24.** Prasznyisz várost a németek rohammal elfoglalták.
- Február 26.** *Dague* francia torpedózúzó Antivári előtt elsüllyed.
- Február 28.** *Prinz Eitel Friedrich* német segédcirkáló a chilei vizeken elsüllyeszt egy francia és egy angol vitorlást.
- Március 1.** Champagne-ban a francia támadás összeomlik.
- A *Karlsruhe* német cirkáló öt angol gőzöst elsüllyesztett.
- Március 2** Az Uzsoki-szorostól nyugatra heves harcok folynak.
- Március 7.** Gorlice környékén orosz vereség.
- Március 8.** A Dardanellák ostrománál a *Queen Elisabeth* angol dreadnought megsérült.
- Március 9.** Auguszto mellett orosz vereség.
- Március 11.** Neuve Chapelle-nél súlyos angol vereség.
- Március 12.** A *Bayano* angol segédcirkáló torpedólövegétől elsüllyed.
- Március 14.** Az Uzsoki-szorostól északra az oroszokat az egész arcvonalon visszavertük.
- Március 15.** A *Dresden* német cirkáló elsüllyed.
- Március 16.** A francia-angol blokádnak jelentése Németország ellen.
- Március 17.** Kelet-Poroszországba orosz betörés.
- A Dardanelláknál a *Bouvet* francia pán-célos elsüllyed.
- Március 18.** A Dardanellák ostrománál az *Afrika* és az *Irresistible* angol sorhajókat elsüllyesztik.
- Március 19.** Memelt az oroszok megszállják.
- Március 21.** Memelből a németek kiverik az oroszokat.
- Március 22.** Przemysl vára négy és félhavi körülfzárás után elesik.
- Március 26.** A német tengeralattjárók tömeges fellépése miatt az angol hadihajók megszüntetik a német kikötők blokádját.
- Március 27.** Az Ondava és Laborc völgyében az orosz támadásokat visszavertük.
- Március 28.** Tauroggett a német csapatok rohammal beveszik.
- Az U. 29. német tengeralattjáró elsüllyedt.
- Április 1.** Az U. 28. német tengeralattjáró négy nap alatt hét angol hajót süllyesztett el.
- Április 2.** A németek bombázzák Ossoviec erősséget.
- Odesszánál a török flotta elsüllyeszti a *Providenz* és a *Wastosnaja* orosz gőzösöket.
- Április 5.** A Laborc-völgytől keletre eső magaslatokon az orosz hadállásokat elfoglaltuk.
- Április 8.** Enosz mellett a török védősereg a megkísérelt partraszállási akciót visszaveri.
- Április 9.** Az Opor völgyében és a Stryj-forrásvidéken az orosz támadásokat visszavertük.
- Április 10.** Német előnyomulás Albert város mellett.
- Április 12.** Az uzsoki-szoros mindkét oldalán visszavertük az orosz támadásokat, s ezzel az oroszok offenzívája az egész kárpáti vonalon megállott.
- Április 16.** Német győzelem Champagne-ban, Perthestől északnyugatra.
- Április 17.** Visszavert orosz támadás Nagypolány, Zellő és Telepóc mellett.
- Április 22.** A németek Steenstraat és Het-Sas közelében az Ypern csatornán átkelnek s megszállnak több községet.
- Április 26.** Az 5. számú tengeralattjárónk a Jóni-tengeren torpedólövéssel elsüllyesztette a *Léon Gambetta* francia pán-célos cirkálót.
- Április 29.** A németek Dünkirchent bombázzák.
- Április 30.** A németek előnyomultak Oroszország északnyugati részében a dűnaberglibai vasútvonalig.

Indiai katona lovát használja fedezékül.
(Egyesült fényképirodák, Amsterdam.)